

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD T04 ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

KERKELIJK LEVEN

G.J. van Middelkoop
Nederlands Gereformeerd
anno 2003

77

NEDERLANDS GEREFORMEERD ANNO 2003

MEDITATIEF

J.B. de Rijke
In beeld gebracht

81

WANDELEN MET GOD

B. Luiten
In de hel?

82

UIT ALLE VOLKEN

W.M. Bakker
Depressief

85

P. Siebe

Dankdag, overvloed en
de economie van de
eerlijkheid

86

OPVOEDINGEN
ONDERWIJS

G. Gelderblom
Een impuls voor Bijbelonderwijs

88

EN VERDER...

Uit de kerken
Boekbespreking
Persberichten

Hoe gaat het bij de Nederlands Gereformeerden? Ze kwamen onlangs in beeld door een rapport dat facultatief de openstelling van alle ambten voor de zusters mogelijk acht. Dr Hendriks besprak dit stuk onlangs in dit blad. Verder door berichten over synodaal Gereformeerde Kerken die niet mee willen met het SoW-proces en zich bij hen zouden willen aansluiten, Inmiddels is dat in Westbroek feitelijk gebeurd. Maar dat zijn incidentele zaken. Hoe gaat het breder in deze kerken? Daarover vinden we boeiende informatie in het jaaroverzicht van ds A.W. Vos in het Informatieboekje van de NGK, dat in mei van dit jaar uitkwam, Vandaag graag uw aandacht voor een aantal treffende en behartigenswaardige punten uit dit overzicht.

Kerkverlating

De Nederlandse Gereformeerde Kerken groeien de laatste jaren licht, met zo'n 200 tot 250 leden per jaar. Er worden meer kinderen geboren dan er leden overlijden en er komen meer mensen

uit andere kerken over dan er naar vertrekken. Maar de kerken verloren ook mensen aan de wereld: een grote groep van 237 leden verlieten kerk en geloof (meer belijdende leden dan doopleden overigens). Ds Vos merkt daarbij op dat deze cijfers

niet alles vertellen. Hoeveel leden staan nóg hca en der in de ledenadministratie maar zijn allang geen levend lid van de gemeente meer? En hoeveel staan vernield in de rubriek 'belijdenis gedaan' en 'overgekomen uit een andere kerk' die van dood levend geworden zijn?

Net als vorig jaar heeft ds Vos de boeiende methode gevolgd om alle kerken **aan** te schrijven met een aantal gerichte vragen. Zo heeft hij **ze** ook specifiek gevraagd naar de kerkverlating en **naar** de oorzaken en het beleid daarin. Daaruit komt het beeld naar voren, dat alle kerken de zorg uiteten over een flink aantal leden dat zich aan en vooral naar de rand van de kerk beweegt. In veel gevallen gaat het om **een** jarenlang proces. De onderlinge band en gemeenschap is onvoldoende sterk. De zuigkracht van de wereld is groot. De interesse in de geestelijke zaken van Gods Koninkrijk weegt niet op tegen wat het leven hier en nu te bieden heeft. Diverse gemeenten hebben in het bijzonder hun zorg uitgesproken over grote groepen jeugd. **Het** wordt steeds moeilijker hen ergens bij te betrekken. Opvallend is, dat juist gemeenten die veel investeren in jeugdwerk en ook veel ruimte maken voor jongeren, deze zorg melden. De reactie op de (dreigende) kerkverlating **is**: investeren in zorg en aandacht voor elkaar en het bouwen aan hechte gemeenschapsvormen. Ook de **zorg voor een aansprekende en bijbelse prediking** wordt genoemd als belangrijke factor in het bereiken en (opnieuw) betrokken maken van gemeenteleden.

Bedreigende factoren

De kerken zien vandaag twee bedreigende factoren werken. Een van buitenaf en een van bin-

nenút. De eerste is de wereld waarin wij kerk zijn. Die wereld legt door materiële rijkdom en welvaart en door verwarrende drukte een groot beslag op ons leven. Daardoor worden de gelovigen weggetrokken bij de aard van geloof en gemeentezijn vandaan. Maar de reacties van de kerken leggen veel meer nadruk op de interne factor. Dan vallen woorden als: *verslapping, onverschilligheid, vrijblijvendheid en de onwil zich te binden, maar ook: gebrek aan kennis en toene-
mend individualisme en ik-gerichtheid.*

Ds Vos wees eerder op een innerlijke leegheid en latente hopeloosheid bij velen om ons heen. Hij ziet daar somberheid heersen. Onze leefwereld is guur en we voelen de kou. Hoe blijven we gezond en hoe kunnen we van de bedreigingen kansen en uitdagingen maken voor het evangelie en de kerk?

Het kerkelijk leven geeft de indruk dat er veel in beweging is binnen de NGK. Over centrale vragen worden discussies gevoerd die nog lang niet uitgekristalliseerd zijn. Discussies over de samenkomsten. Over de positie en de taken van de predikanten. Over de ambtelijke structuur van de gemeente in het algemeen. Over de wijze waarop de kerk haar roeping in deze wereld vorm moet geven. Over het lezen van de Schrift bij omstreden kwesties, bijvoorbeeld homosexualiteit. Over de gaven van de Geest. Over de vraag: hoe laten wij onze jongeren zo delen in de rijkdom van het evangelie dat zij alle kans krijgen om het geloof te vinden en vast te houden? Om zo toegerust te worden dat zij de verantwoordelijkheid voor de kerk van morgen op zich kunnen nemen?

Gezonde prediking

Ds Vos grijpt dan naar het boek-

je *The Puritan Hope* (de hoop van de puriteinen) van Iain H. Murray. Deze heeft zich verdiept in de grote opwekkingsbewegingen in Engeland en Amerika. Zijn onderzoek toont aan dat die hun kracht vonden in *een trouwe en bijbelse prediking van Jezus Christus*, zijn lijden en opstanding, zijn koninklijke macht en het perspectief dat zijn heerlijkheid de hele schepping zal vervullen. Deze opwekkingen hebben niet alleen de kerk, maar de hele samenleving diepgaand veranderd. De puriteinen werden gedragen door het vaste vertrouwen dat dit door de gezonde prediking van de volle raad Gods zal gebeuren. De wereldtransformerende kracht van het evangelie heeft als speerpunt de verzoening en redding van verloren zielen. De noodzaak van bekering en wedergeboorte. Als rode draad komt in alle onderzoeken van Murray naar voren **hoe noodzakelijk en relevant de gezonde leer is de klassieke gereformeerde, calvinistische leer is de kracht en de motor geweest achter de grote opwekkingsbewegingen.** 'Hoop voor de toekomst van deze wereld ligt niet in de verwachting dat God zal werken ongeacht het falen van zijn kerk, maar juist daarin dat God de kerk en in het bijzonder zijn dienstknechten zal terugroepen tot de totale toewijding aan het Evangelie van Christus zoals de Schrift die beveelt'.

Onzekerheid over de verkondiging

Maar ds Vos bespeurt binnen en buiten het NG kei-verband een diepgaande onzekerheid over de prediking van het evangelie en de relevantie van Gods Woord voor kerk en wereld vandaag. Zo leeft de vraag of wij vandaag het evangelie nog wel kunnen belijden en verkondigen in overeen-

stemming met de leerstellingen die door de kerk van de reformatie zijn hervonden. 'Jasperse' voelt zich eenzaam en onbegrepen onder de prediking in zijn kerk. Moeten de vragen van de mensen van nu **niet** veel nadrukkelijker meespelen bij het verwoorden en verkondigen van het evangelie? Moelen **wc** niet veel meer het tijdgebonden aspect van de Bijbel erkennen?

Ds Vos stelt de vraag *of deze onzekerheid rond de verkondiging nïer ook de wortel is van diverse andere dingen*. Hij noemt dan de vragen en onzekerheden inzake het predikantschap. Verder de grote aandacht voor de gaven van de Geest en in het bijzonder de gave van de profetie, het profetisch gebed, de woorden van kennis, zoals die door de New-wine beweging vanuit Engeland 'via Houten in ons midden is gekomen'. Ds Vos ziet hier een zegen, maar signaleert ook *het gevaar dat de aandacht verschuift van de Schrift en de prediking naar de directheid van kei spreken Gods in deze bijzondere uitingen van de Geest*. Dat directer en overtuigender dan in de verkondiging van het evangelie, juist in dat bijzondere, concrete, profetische woord ervaren wordt, dat **wij een** God hebben die leeft en spreekt en hoort. Murray merkt op dat de grote doorbraken van het evangelie met transformerende impact voor de hele samenleving in het verleden niet gepaard gingen met bijzondere charismatische uitingen. De kracht was de kracht van **het** verkondigde evangelie. Anders dan hij vindt ds Vos de aandacht voor de gaven van de Geest voluit bijhels. Maar met Murray vreest hij wel dat een te grote en eenzijdige **aandacht** voor het charismatische *het geloof in de zeggingskracht van het verkondigde evangelie kan ondermijnen*. En dat wij op wacht moeten staan

voor de drie 'sola's' van de grote reformatie: het sola fide, het sola gratia en het sola scriptura.

Drie kloven

Toch blijft de vraag: hoe verstaanbaar is het evangelie **voor** de mens van vandaag, zowel **buiten als** binnen de kerk? Ds Vos ziet een kloof op drie fronten:

- een kloof met de wereld **buiten de kerk**
- een kloof met de jongere generatie **binnen de kerk**
- een kloof met de postmoderne mens **binnen de kerk**.

Inzake de kloof met de wereld buiten de kerk wijst ds Vos op wat ds H. de Jong daarover schreef. Volgens deze steken we teveel aandacht in de vraag hoe we de wereld met **het** evangelie zullen bereiken, 'Terwijl die wereld met de rug naar het evangelie staat en geen enkele aanstalten maakt de boodschap van de kerk enig krediet te geven'. De Jong signaleerde een innerlijke verarming aan geloofskennis binnen de kerk. Hij pleitte ervoor *dat we als kerken ons naar binnen keren en heel sterk catechetisch aan her werk gaan*. Om de opgroeiende generatie toe te rusten voor de niet eenvoudige tijd die voor ons ligt. De Jong is bang dat de kerk zich laat verleiden om bruid van **de** wereld te worden in plaats van bruid van Christus te zijn. Dat brengt ds Vos tot de vraag: ligt bij ons **het** accent niet meer op de betekenis van het geloof voor de kwaliteit van het leven? Waarbij niet het zijn, maar het **welzijn** centraal staat? En nogmaals De Jong: Juist in **een** wereld die meer dan een paar decennia geleden open staat voor het godsdienstige, lopen we het gevaar om het evangelie aan te passen.

Wat betreft de kloof met de jon-

gere generatie in de kerk bespreekt ds Vos het verschijnsel jeugdkerk. Van belang is de vraag: wat doen deze diensten met hun jonge bezoekers? Helpen ze de gelovige jongeren te groeien in geloof en gehoorzaamheid? Helpen ze zoekers om voor het Woord geopend te worden? Hij haalt ds Pieter Boomsma aan, die vroeger voorzitter was van Youth for Christ. Volgens hem lopen bijzondere jeugddiensten het gevaar niet veel meer dan een tijdelijke kick te geven. Alleen als er vervolgens een stevig traject van discipelschapsvorming wordt aangeboden, hebben ze mogelijk blijvende waarde.

Als motief voor de jeugdkerk is wel genoemd, dat voor de jongeren van deze tijd het uitgangspunt in hun ervaring en belevingswereld moet liggen. Daartegenover stelden enkele predikanten in Opbouw, *dat het accent op de menselijke ervaring kan inhouden een afbuigen van het Woord en de zeggingskracht daarvan*. En dat dan misschien meer het religieuze gevoel wordt bevredigd dan dat mensen door de kracht van het evangelie tot geloof komen.

En dan is er ook nog een kloof met de postmoderne mens van allerlei leeftijden binnen **de** kerk. Kunnen wij als postmoderne mensen het Woord nog wel ontvangen en verstaan op de wijze waarop het aan ons overgeleverd is? Of ervaren steeds meer mensen dat zij in toenemende mate niet langer worden aangesproken door de traditionele manier van belijden en verkondigen!

Hoe moet er geprekeet worden?

Dit alles dringt ons naar de vraag: *hoe moet er geprekeet worden?* Hoe moet het Woord van God gecommuniceerd worden

naar de mens van vandaag? Moet, naast **wat** het Woord zegt, óók meegenomen worden wat het Woord doet in mensen en tussen mensen? Mncet gerekend worden met de ervaring en de mondige inbreng van de gemeente, in de lijn van wat we belijden in zondag 12: we zijn allen profeten, priesters en koningen? Of is er **ook** vandaag laakbare onwil en onvermogen om te gehoorzamen en te buigen voor het Woord van God? En gaan de ervaring en de mondigheid van de gemeente zo ten koste van het gezag van Gods Woord en van de beoogde geloofsghehoorzaamheid van de gemeente?

In de prediking van prof. C. Veenhof kon je 'bloedwarme zielszorg' ervaren, zo citeert ds Vos. Er werd iets in je afgebroken. Maar op de gerooide grond werd ook iets beters geplant. Zo is de prediking niet in de eerste plaats iets lercnds, vermanends of stichtelijks. Maar *In en door de prediking wordt dat wat gepreekt wordt, werkelijkheid. Het komt als een beslissende factor het leven in van hen die het horen.*

Balans van gereformeerd en evangelisch?

In zijn vorige jaaroverzicht meldde ds Vos opgewekt, dat de NGK de meest evangelische kerken-groep onder de gereformeerden en de meest gereformeerde onder de evangelischen waren. Vele kerken gaven toen aan, dat er een harmonicus samengaan was van de gereformeerde identiteit en evangelische invloeden. In een aantal gemeenten die ruimte zagen voor evangelische inbreng, was er tegelijk een herbe-zinning op en een hervinden van de eigen gereformeerde identiteit. Het goede vanuit de evangelische hoek blijkt veelal een plek te kunnen vinden binnen een gemeente met gerefor-

meerde identiteit. Zo zingt men Opwekkingsliederen of gebruikt men de Evangelische Liedbundel. Er zijn lofprijzingsdiensten en gebedsdiensten. Er zijn zikenzalvingen en genezingen. Vanuit Houten wordt nadrukkelijk aandacht gegeven aan het werk van de Heilige Geest, met name ook in de vorm van wat *ministry* heet, een bidden met en voor elkaar in de kracht van de Geest.

Niet ieder is gelukkig met de evangelische invloeden. Dreigt het gereformeerde daardoor niet verdrongen te worden? Krijgen we niet een versimpeling van waarheden? Er kwam een voortgaande bezinning op gang. Later werd een predikantenconferentie gehouden over liet werk van de Heilige Geest. En in Opbouw stelde dr *Van der Dussen* de vraag of de NGK van Houten een evangelische gemeente wordt of dat de charismatische invloeden geïntegreerd kunnen worden in de gereformeerde traditie. 'Op de *vraag hoe charismatisch en gereformeerd zich tot elkaar verhouden, kan alleen een afdoend antwoord worden gegeven, wanneer diep wordt ingegaan op de verhouding van Woord en Geest*. Want onopgeefbaar voor onze gereformeerde identiteit is de overtuiging, *dat God zelf tot ons spreekt door de Heilige Schrift en dat de Geest zich aan dat Woord verbindt*'. En ds Vos, die ook spreekt over het zégenrijke van de charismatische vernieuwing, beaamt van harte, dat wij deze kracht van het gereformeerde belijden zullen moeten (her)ontdekken en gaan beleven.

Gaan voor de gereformeerde prediking!

Daarmee en in het geheel van zijn overzicht toont hij meer oog voor de noodzaak en de relevantie van de gereformeerde leer

dan in zijn vorig jaaroverzicht. Toen lazen we over de gereformeerde identiteit van de NGK, dat die voor de meeste kerken een vanzelfsprekend uitgangspunt vormde. Maar ook: in het catechetisch onderricht speelt de Heidelbergse Catechismus af en toe een rol. En: voor sommige ambtsdragers gaat de ondertekening van de belijdenis niet zonder bedenkingen. In enkele gemeenten leeft de gereformeerde identiteit niet of nauwelijks. Veel kerkgangers, vooral onder de veertig, zullen niet veel kennis hebben van de inhoud van de dicit formuleren van enigheid. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat een aantal van deze dingen zich ook bij ons wel voordoen. Maat ook dat liet kennelijk niet ten onrechte is dat wij in onze contacten met de NGK dit punt aan de orde stellen. Met is geen theoretische kwestie, maar een zaak van groot praktisch belang. Hoe willen wij over en weer onthekrompen en ondubbelzinnig gaan voor de gereformeerde leer? En zo voor een leven met Gnd dat steeds weer bepaald mag worden door zijn Woord en het heil dat Hij daarin schenken wil? Ds Vos zet heel indringend een aantal vragen voor het voetlicht, die ook ons sterk raken. We zullen er goed aan doen de opmerkingen die hij maakt, mee te nemen ook in onze overwegingen als we zoeken naar de juiste weg vandaag, waarbij we wel in het bijzonder moeten nadenken over de prediking.

N.a.v. Informatieboekje voor de Nederlands Gereformeerde Kerken 2003.
Uitgeverij Buijten & Schipperheijn Amsterdam.
ISBN 90 5881 0917, € 8.70.

juist zoals jij gezien hebt, dat zonder toedoen van mensenhanden een steen van de berg losraakte en hef ijzer, hef koper, hef leem, het zilver en het goud verbrijzelde.
(Dan.2: 45)

Een telefoontje! Ik moest direct de televisie aanzetten want in Amerika gebeurde iets verschrikkelijks. En zo werd ik getuige van die twee brandende gebouwen waar twee vliegtuigen in waren gevlogen. Huiveringwekkende beelden. Een vuurzee. Mensen die, om zich van de vuurzee te redden, van duizelingwekkende hoogten hun dood tegemoet sprongen. En toen die gebouwen. Die gehouwen die zo waren ontworpen dat ze niet stuk konden. Gehouwd om door rampen heen overleefd te blijven staan. Gebouwd voor de eeuwigheid. Niemand hoefde dus te twifelen of die gebouwen dit zouden overleven. Maar daar gingen ze. Toch.

'O koning, leef in eeuwigheid'. De beleefde groet van een onderdaan aan koning Nebukadnessar. Maar als er iemand niet aan twijfelde dat hij en zijn rijk een eeuwigheid zouden duren was het Nebukadnessar wel. Tot hij hardhandig uit zijn droom werd wakker geschud. Door Gods realiteit. Onrust gaat vanaf dat moment zijn leven beheersen.

Mister Babel

Nebukadnessar is mister Babel himself. Exponent van de Babylonische mens. De mens die zichzelf in het midden stelt. Los van God op aarde. Groot en machtig. Hij heeft het verstand, de techniek, het geld om te bereiken wat hij wil bereiken. En alles wat er rondom heen is aan god en reli-

giositeit is er uiteindelijk om de mens dat goede, zelfvoldane gevoel te geven van belangrijk en onmisbaar zijn. Onbetaalbaar. En met dat beeld zijn veel mensen uit de samenleving van vandaag neergezet.

Beeld van jezelf?

Nebukadnessar moet hebben gevoeld dat hij hier in beeld was gebracht. Dat hij er zelf aan zou gaan. Vanwege een steen die, als uit het niets, toch van boven kwam. Een steen die een berg werd. En dat daarmee onze Heer Jezus Christus wordt bedoeld is een algemeen aanvaarde uitleg. Gekomen van boven. Om heel de aarde te vullen met zijn hemels koninkrijk. Gekomen in de geschiedenis precies op het punt van de opeenvolging van rijken zoals het beeld die symboliseert. Maar als je tevreden bent met die verklaring zie je toch iets over het hoofd. Namelijk dat die steen eerst vernietigt. De steen van boven vergriist de Babylonische mens. Gods steen is raak. Als je zonder God leeft. Los van Hem en op eigen kracht, geld en vermogen vertrouwt, ga je verloren. Als God en godsdienst er voor je is ten dienste van jezelf en je eigen ontwikkeling ga je eraan. Als het in je leven moet draaien om jouw geluk en gevoelens van geluk en God vooral daaraan moet meewerken, dan blijft er vanwege Christus niets van je over. Je droom van eeuwig geluk spat uit elkaar. Dat is Gods realiteit. En net als Nebukadnessar

kan het zijn dat je daar best de nodige onrust bij voelt. Hoe sta jij nu eigenlijk in je leven ten opzichte van God?

Vergriizen

Als je hier jezelf in beeld voelt gebracht is het nu de hoogste tijd om te vragen of die steen Christus vergriizend zijn werk wil doen. Ook in jouw leven. Zodat je hoogmoed, zelfvertrouwen, je leven met jou i.p.v. God in liet centrum definitief wordt vernietigd. Zodat er een einde komt aan je drang om hier en nu al het geluk van de wereld te willen beleven. Want als je de steen Christus daarover laat rollen krijg je er iets zoveel mooiers voor terug. Bij het WTC moet een monument, een monumentaal gebouw, de herinnering zijn aan.... Ja uiteindelijk zal het een monument zijn dat het faillissement van de mens en de menselijkheid markeert. Een monument dat herinnert aan haat en menselijk onvermogen om iets eeuwigs te bouwen. Maar als de steen Christus over je leven rolt zijn er geen monumenten als herinnering. Vergeven is vergeven. Gods koninkrijk wordt over de puinhopen van je leven opgetrokken. En door Gods Geest wordt je leven nu al iets moois. Onderdeel van Gods eeuwigheid.

Ds. J.B. de Rijke is predikant van de Gereformeerde Kerk te Krimpen a/d IJssel

'Kun je genieten van een film van Charlie Chaplin, als je weet dat hij inmiddels ligt te branden in de hel?'

Een pittige vraagstelling, die nogal indruk maakte op de aanwezigen bij 'Jongeren en media', georganiseerd door het Reformatorisch Dagblad.

'Charlie gilt nu om genade, daar kun je niet om lachen', werd de jonge mensen voorgehouden. En een meisje gaf toe, dat ze voortaan inderdaad altijd aan de hel zou denken. In verband met deze filmkomiek

Herkenning

Zulke taal zijn wij niet gewend, denk ik. We zijn daarom geneigd dit ver van ons te zetten.

Maar toch, in de kern van de zaak herken ik dit wel. En wie niet?

Als je in een stad loopt, door volle straten, kan je zomaar de gedachte aanvliegen: 'Wat gebeurt er met al deze mensen?' Je ziet ze voor je, in het oordeel, al diegenen die nu hun leven vullen met kopen en verkopen, amusement en avontuur, en verder niets. Ze vullen de podia en de beeldschermen. Soms ook wel grappig, of zelfs waardevol. Maar wat blijft er van over? Soms heb je genoten van een stuk muziek, van een film, van iets moois waarin een ander zijn ziel heeft gelegd. Je voelt daardoor een zekere verbondenheid met die ander. Maar hoe leeft die? Kent hij Jezus? Is het iemand die behouden wordt, of die met al zijn talent verloren gaat?

Er is buiten Jezus geen weg tot God. Geen enkel behoud is er zonder Hem. Nogal logisch: als

die andere weg er zou zijn, was Jezus niet voor ons die gruwelijke diepte in gegaan. Nee, zonder Jezus is er geen weg verder, geen toekomst. Dat geldt voor alle mensen. Dat gaat regelmatig door mij heen. Dat kan benauwend zijn.

Oordelen hoeft niet

Hoe kun je dan toch leven, in deze wereld, als gewaarde mensen om je heen van Jezus niet willen weten?

Doordat Hij tegen mij zegt: 'Oordeel niet!' (Mat. 7:1).

Dat is een gebod. Ik mag wel alle dingen toetsen, leringen en praktijken. Maar het oordeel over mensen is aan God, en aan Hem alleen.

En zoals alle geboden is dit allereerst een bevrijdend woord.

Zo mag ik niet stelen. Hetgeen vooral betekent dat ik niet hoeft te stelen, want in Christus ben ik erfgenaam van de hele wereld. En ik mag geen vals getuigenis geven. Hetgeen vooral betekent, dat ik

mij op die manier niet hoeft te werken ten koste van een ander; in Christus ontvang ik de hoogste positie die er is.

God wil mij in al zijn geboden bewaren voor hoogmoed en zelfoverschatting, net als in het Paradijs.

Zo ook in dit gebod: 'oordeel niet!' Waarom niet? Omdat ik dat oordeel niet aan kan. Ik kan de beslissing niet nemen over het eeuwig lot van een ander. En at deed ik het toch, en sprak ik wellicht het juiste woord, dan nog zou ik die wetenschap niet kunnen dragen. Het eeuwig oordeel is niet te zeggen, woorden schieten te kort, laat staan het invullen van een naam daarbij.

Dit is machtig bevrijdend. Oordeel niet! Ook al is je hart vol zorg over iemand van wie je hield. Je vader, je moeder, je broer, je zus, je kind, je vriend, die een andere weg opging en in dit leven daarop niet meer terugkwam. Oordeel niet! Want je kunt het niet aan. Het eeuwig oordeel is alleen te hanteren door de eeuwige God, je zou je er aan vertillen, je zou er kapot aan kunnen gaan.

Oordeel niet, het hoeft niet. Ook niet als je heel hoos bent op een ander. Vertrouw het allemaal toe aan God, bij Wie dit in goede handen zal zijn. En blijf als mens op je eigen plaats, in je eigen leven.

Oordelen mag niet

Intussen blijft het ook heel gewoon een gebod. Je sult het oordelen laten! Want je kunt het niet. Je bent God niet! Je kunt niet ver-

der kijken dan de buitenkant. Je doorgrondt het hart van die ander niet. Daarom zullen wij ons van *ieder* oordeel onthouden, *zelfs* over het hart van ienland als Hitler.

Bovendien weet je ook nooit wat er is gebeurd tussen de Schepper en de zondaar, op het moment van sterven. De moordenaar aan het kruis zou je zeker in de hel hebben gedacht, als je hem één dag voor zijn sterven had ontmoet. En toch leidde God het anders, in zijn onverwachte genade. Dat moet ons heel hetscheiden maken en voorzichtig.

Ook is ons vermogen om zuiver te oordelen ernstig aangetast, door onze eisen zonden. We kunnen niet helder kijken, er zit een balk in ons oog. Hoe kun je dan iets zeggen over een ander? Zeker, wat zonde is moet ook zo worden genoemd. Dat is oordelen, noodzakelijk, iii opdracht van God. Om die reden moeten wij ook wel eens mensen onder censuur zetten, afhouden van de sacramenten. Om hen te laten voelen dat ze een keus moeten maken tussen Jezus volgen of niet. In het ergste geval worden zij afgesneden van de gemeente. Maar *zelfs* dan oordelen wij over die *zonde*, niet over het *hart*. De leden van de gemeente zullen zo iemand 'niet als een vijand beschouwen, maar zo mogelijk vermanen als een broeder', zegt het *Formulier van uitsluiting uit de gemeente van Christus*. Wij beperken ons tot wat wij kunnen waarnemen, daarover spreken en oordelen wij, en laten verder het oordeel over aan Hem die ook het verborgene aan het licht brengt.

Daarom is het absoluut een brug te ver, om van *Charlie* Chaplin of van wie dan ook te zeggen, dat hij brandt in de hel.

Alle perken te buiten

Bovendien zit hier heel veel aan vast. Want dit is niet tot een oordeel over het gebruik van de media beperkt, of over het optreden van komieken.

Nee, de vraag is dan in het algemeen: *kun je genieten van wat niet-christenen presteren of gepresteerd hebben?*

Charlie Chaplin heeft ons een aantal films nagelaten. Maar de wereld is vol van allerlei erfgoed. Tal van mensen hebben baanbrekend werk verricht, door hun uitvindingen, door hun politiek, door hun ijver en bevoegenheid, ook mensen die nooit voor God op de knieën zijn gegaan (voor zover wij weten).

Moeten wij van al die resultaten dan ook zeggen: 'we werpen ze weg, ze zijn niet voor ons, want we kunnen niet genieten van een uitvinding of een prestatie van mensen in de hel'? Dat zou dan de consequentie zijn.

Kun je blij zijn met een geslaagde operatie, ook als de ongelovige chirurg inmiddels is overleden?

Kun je een schilderij bewonderen, ook als de kunstenaar zonder God heeft geleefd? Kun je vaklui waarderen, die je huis opknappen, ook als ze niet bidden of danken voor hun eten?

Als dat allemaal gesteld wordt onder de ernst van het laatste oordeel, dan valt er nog wat af. Maar dan kun je eigenlijk ook niet meer in deze wereld leven.

Als er bij je thuis wordt ingebroken, en een agent snelt te hulp, vraag je dan eerst naar zijn geloof? Omdat je anders zijn ingrijpen niet waarderen kunt?

Dit gaat alle perken te buiten. Het leven wordt dan één en al oordeel. Dat komt ons niet toe, zo zeggen we, maar het is bovendien niet terecht. Want ook ongelovige mensen ontvangen van God het leven, om met hun talenten iets in

deze schepping te betekenen. Zij danken Hem daar niet voor.

Maar daarom kunnen *wij* dat nog wel doen! Het zal je maar overkomen dat een humanistische arts het leven redt van je kind. Of dat een atheïst het medicijn vindt tegen je slopende ziekte. Of dat een ongelovige agent net op tijd die inbreker pakt. Hoe zij daar dan ook zelf in staan, ze zijn in ieder geval bezig iets van Gods goede schepping te hanteren, ten dienste van hun medemens.

Bat werpen wij niet weg. Want dit ontvangen *wij van God*, die alle dingen en mensen regeert, en wel zo dat er in mijn leven geen toeval is, maar alles *uit zijn vaderhand* mij ten deel valt (HC zondag 10). Die belijdenis staat recht overeind, ook al bedoelen die mensen zelf dat niet zo. Wat God mij (door hen) geeft, werp ik niet weg. Wij lezen dat de koningen der aarde uiteindelijk al hun heerlijkheid indragen in de stad van God, het nieuwe Jeruzalem (Oph.21:24). God werpt het dus ook niet weg. Want het behoort tot zijn schepping, en tot de ont-plooiing daarvan.

Op die manier ontvangen wij in deze tegenstrijdige samenleving toch al veel, ook door de dienst van niet-christenen, om dankbaar te gebruiken. Dat geldt van allerlei resultaten en inzichten, ook van kunst en cultuur.

Doen wij het beter?

Wat dus niet wegneemt, dat we zorgvuldig dienen te onderscheiden. Er wordt veel geproduceerd waar je als christen je aan bezondigen zou. Daarom is het nog *niet* zo gek, dat in het algemeen wordt gemaand tot een grote terughoudendheid in het gebruik van de media. De christenen die dat doen, willen daarmee tonen dat hun trouw aan God boven alles gaat.

Daarin kunnen ze een brug te ver gaan, door hun oordelende manier van spreken. Dat wijzen we af. Maar hoe staat het intussen met ons hanteren van de knop? Is het in de praktijk niet zo, dat er heel gemakkelijk naar van alles wordt gekeken?

Zij oordelen te veel.

Oordelen wij niet te weinig?

Er zijn programma's waarbij je de duivel recht in zijn gezicht kijkt. Daarvoor hoef je niet eens naar de hel, dat gebeurt zomaar open en bloot in een studio, recht voor de camera. Daar kunnen we niet van genieten, maar het is wel gruwelijk dichtbij gekomen allemaal. En wal mij vooral bezig houdt: als je die straten vol mensen ziet, zijn wij dan ook werkelijk *bewogen* met hen? Ook al spreken wij het oordeel niet uit, we weten wel dat het komt. En dan? Daar mag je best aan denken, uiteraard. Daar daclit Jezus ook aan, toen Hij op aarde kwam. En het ging God aan zijn hart om een stad als Ninevé te verwoesten. *Waar zit ons hart dan?* Zoeken we die mensen op, persoonlijk en als kerken, of vallen we als Jona in slaap, terwijl God nog kansen geeft?

¹ Verslag in Nederlands Dagblad dd. 18 oktober, blz 2

uit de kerken

Amsterdam - Nieuw adres ds. R.H. Knigpe: Pond Sterlinglaan 67.1060 RT Amsterdam. tel: 020 610 0490.

Boma - Op 27 oktober was ds. P.R. Baas 25 jaar predikant. Predikantsplaatsen: Spakenburg-Zuid (missionaire dienst. Irian Jaya, 1978). Hasselt (1993), sinds dit jaar is hij namens Hasselt opnieuw in de missionaire dienst, voor Papua/Irian Jaya.

Driesum c.a. - Nieuw adres ds. A.J. Haak: Kerklaan 1, 9114 FJ Wouterswoude, tel: 0511 - 424 845 (studie kamer), 0511 - 425 W2 (privé).

Oldehove - Op 26 oktober was ds. R. Hoogsteen 45 jaar predikant. Predikantsplaatsen: Garrelswaer (1958), Gees (1963), Den J-Tam (1965), Enumatil (1968), Apeldoorn (1972), Roodeschool (1976) en Oldehove (1982). Emeritus: 1990

Onnen - Adres ds. H. Venema (verbeterd bericht): Mottenbrink 20, 9755 PR Onnen. tel: 050 - 406 3872, fax: 050 406 3874. e-mail: henk.venema@planet.nl

Overschild - Per 1 november 2003 wordt de gemeente te Overschild opgeheven.

Beroepbaar¹

Kandidaten:
GE Messelink, Brederhorst 9. 6714 KA Ede, tel. 0318-643320, e-mail: g.a.messelink@hetnet.nl

H. Prins, Meulenbeldlaan 159, 7602 XK Almelo. rel. 0546 870843, e-mail: huibertprins@wxs.nl

Predikanten:

J. de Wolf, Mignonpad 22, 3816 ET Amersfoort, 033-4728793

P.F. Lameris, Westerstraat 300, 7522 DK Enschede, 053-4360112

¹ Nieuwe opgaven en wijzigingen: L. Heres, tel. 038-33 22 740

KERNREDACTIE:
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN:
DR. E.A. DE BOER,
DRS. A. J. DE BRUIJNE,
DRS. I.D. HAARSMA, DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DR. G. KWAKKEL, DRS. B. LUITEN,
DRS. K. DE VRIES, J. WESTERT

MEDEWERKERS:
J.J.D. BAAS, DRS. E. BRINK,
J.M. DE JONG,
DRS. A.S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT:
L. HERES, Wortmanstraat 628,
8265 AZ Kampen, tel. 038 3322740.

Alle stukken bestemd voor de redactie bij voorkeur per E-mail: reformatie@wxs.nl, ingeval per post via Postbus 24, 8260 AA Kampen

UITGEVER:
Print Media bv. Bedum Technische Realisatie.
Scholma Druk bv. Bedum.

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:
Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636. Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie)
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank: 68.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN
€ 48,50 per jaar, studenten € 36,50;
buitenland € 99,00
• abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m 31 december
• opzegging van het abonnement dient 1 maand voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar te geschieden (voor 1 december)

Losse nummers € 1,20 (incl. Porto)
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES:
Prijs: € 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

Kostersboek € 19,50

Kostersboek Geref. Kerken in Nederland. Foto kerkgebouw, adres, historische gegevens, zaalaccommodatie, gegevens koster en foto

Verkrijgbaar bij boekhandel, Media Expresse en Profiel. Zie ook www.profiel.nl

uit alle volken

Guln is zeventien jaar. Haar leven lijkt in weinig op dat van haar leeftijdgenoten. Ze gaat al een paai maanden niet meer naar school. Vriendinnen heeft ze niet, uitgaan doet ze niet. Haar domein is een bungalow op het AZC. Daar brengt ze haar dagen door. Gevangen in de problemen van haar ouders.

Op een dag dat ze even met haar moeder buiten loopt te wandelen, kom ik haar tegen. Ze herkent me als iemand van de kerk en vraagt of ik eens op bezoek wil komen, omdat haar moeder ziek is. Een paar dagen later tref ik hen in hun bungalow aan. Moeder liggend onder een wollen deken op de bank. Dochter hangend voor de televisie. Haar vader en broer zijn niet thuis. Waar ze zijn, weet Gula niet. „Mijn vader kan er niet tegen dat mijn moeder ziek is”, zegt Gula. „Daarom is hij vaak weg. Dan moet ik op mijn moeder passen.”

Gula moet ervoor zorgen dat haar moeder niet te veel medicijnen inneemt. Enkele weken geleden moest de depressieve vrouw plotseling naar het ziekenhuis, nadat ze kans had gezien in een onbewaakt ogenblik te veel pillen te slikken. Het was niet de eerste keer dat het gebeurde. Op Gula rust de zware taak herhaling te voorkomen. De hele dag waakt ze bij haar moeder. Overdag is ze elk ogenblik alert. 's Nachts ligt ze wakker en hoort ze het gehuil van haar moeder. Soms urenlang. „Eerst zeg ik dat ze niet zo moel huilen, maar ze

gaat gewoon door. Ze houdt van huilen, denk ik. Dan zeg ik: Nou goed, huil dan maar.”

Gula loopt naar de kast om te laten zien welke medicijnen haar moeder gchruikt. Als ze de deur open doet, valt de halve inhoud eruit. Vanaf de linkerplank rolt een flinke stapel papieren up de grond. Van het COA en van de IND. Van de advocaat en van de dokter. Op hetzelfde moment duikelt een 7ak medicijnen naar beneden. Nortrilen, promethazine, temazepan. Enzovoorts. Vanonder haar deken kijkt moeder verschrikt op. Als ze merkt dat ik in de kamer zit, krabbelt ze langzaam iets overcind. Op de vraag hoe het met haar gaal - wat moet je anders zeggen? - kreunt ze: „Niet goed, niet goed.” Ze trekt er een gezicht bij dat de ernst van de situatie onderstreept.

Mijn oog valt op een plaat aan de wand. Een herder met een schaap op de schouders. Is er een mooiere aanleiding om over de Bijbel te beginnen? Gula vertelt enthousiast dat het de Heere Jezus is. „Mijn moeder kijkt daar vaak naar. Dan voelt ze zich een heetje goed.” Moeder knikt. Ze is als moslim opgegroeid, maar leest af en toe in de Bijbel van haar man, die uil een cliristelijke familie komt. Ze vindt het moeilijk om te begrijpen wat ze leest. De mogelijkheid een kinderbijbel te krijgen, grijpen moeder en dochter met beide handen aan. Moeder zegt dat ze haar dochter eruit zal voorlezen.

Een week later nemen ze de Bijbel met afbeeldingen dankbaar in ontvangst. Moeder komt weer iets onder haar deken vandaan. Haar gezicht laat een minzame glimlach zien, maar het gaat opnieuw „niet goed.” Als ze begint te praten, komen de tranen. Over alles wat haar de laatste tien jaar is overkomen. Het verlies van haar oudste zoon in Azerbeidzjan. Een brute inval door agenten, toen het gezin gevlucht uit zijn moederland. Illegaal een kleine kamer in Rusland bewoonde. De ernstige mishandeling van haar tweede zoon, toen deze haar wilde beschermen tegen de harde hand van de politie. Bedreigingen. Enzovoorts.

Inmiddels wacht het gezin in Nederland langer dan vier jaar op het definitieve antwoord op zijn asielaanvraag. Naarmate de tijd verstrijkt, gaat het met moeder alleen maar slechter. Evenals met de andere gezinsleden. Toch lacht moeder af en toe, als ze haar problemen even lijkt te vergeten. Die opgewekte kant van haar zien de gezinsleden volgens Gula maar weinig. „Ze lacht alleen als jij er bent”, zegt het meisje. Om vervolgens te vragen: „Wil je elke dag bij ons komen? Dat is goed voor haar.” Gula kijkt er smekend bij, maar ik moet haar teleurstellen. Aan meer dan één glimlach per week kan ik haar moeder niet helpen.

DANKDAG, OVERVLOED EN DE ECONOMIE VAN DE EERLIJKHEID

Nog even en het is alweer de eerste woensdag van november: Dankdag. Ondanks de broekriemboodschap van het kabinet is er gelukkig nog steeds overvloed om voor te danken. Tenminste, zo vergaat het mij als ik erover nadenk waar ik zoal dankbaar voor ben. Net als de meesten van ons heb ik werk. Er is zelfs een tweede inkomen in mijn gezin en wij komen materieel niets tekort, we hebben eerder teveel. En als ik in kerkelijke kring waf om me heen kijk zie ik dat de tweede auto – ondanks de economische dip waar we in zitten – een blijvertje is. Van apparaten als de vaatwasser, de wasdroger, de computer voor elke tien-plusser krijgen we maar niet genoeg, zoals Galiëne Gerritsen in het Nederlands Dagblad onlangs constateerde – Maar komen we daarmee Dankdag wel echt op het spoor?

Economie van de eerlijkheid

Niet zo lang geleden stuitte ik op een hoofdstuk uit de Bijbel dat mij nooit zo was opgevallen. Het ging over de collecte die in Korinthe werd georganiseerd voor de broeders en zusters in het Joodse Jeruzalem. Ik vond dat lange verhaal hierover in 2 Korintheërs 8 wat overdreven. Paulus, het is wel goed zo, dacht ik al gauw. De mensen weten nou wel dat je gewoon graag wilt dat ze geven wat ze kunnen missen. Je hebt je punt gemaakt, zet nu dan ook maar een punt.

Maar langzamerhand begon het me te dagen. Blijkbaar was dat lange hoofdstuk nodig, omdat mensen er niet zomaar toe komen om dat wat ze eerlijk verdiend hebben – want "we heb-

ben er hard voor gewerkt, toch?" - te delen met anderen die ze niet kennen en zo voor hen te zorgen. Daar is motivatie voor nodig en Paulus doet er alle moeite voor om die motivatie aan te kweken.

En toen kwam de grootste verrassing: vers 14 en 15. Daar zegt Paulus: ik zeg dit niet "om het u zwaar te maken, maar uit het oogpunt van billijkheid komt uw overvloed voor het ogenblik hun gebrek ten goede, opdat hun overvloed wederkerig uw gebrek ten goede zou komen en er zodoende gelijkheid zij. Zoals er geschreven staat:
- die veel had, had niet teveel
- en die weinig had, had niet tekort."

Daar vinden we ineens een sleuteltekst als het gaat om onze

overvloed en het gebrek van anderen. Wij geven opdat wij krijgen zodat er gelijkheid is, of beter: eerlijkheid, billijkheid. Laat ik het zo formuleren: de economie naar Gods wil is kennelijk geen economie van de heb, maar van de geef. Waar de reclame ons uitdaagt om almaar meer te willen hebben, en waar de doorsnee econoom ons kietelt door te zeggen en zegt dat wij onze consumptieve bestedingen vooral moeten opvoeren (want anders zakt de economie nog veel verder terug), bekijkt Paulus het van een heel andere kant. En hij grijpt nog eens duizenden jaren terug – totaal andere tijd, totaal andere omstandigheden, totaal andere cultuur – om te wijzen naar de les van het manna. Wie weinig verzameld had, kwam niet tekort, en wie veel verzameld had, had niet teveel. Is het te ver gezocht als ik daarin Goddelijke ironie ontwaar over onze "economische wetten"? Iets als les 1 van Gods "economie van de eerlijkheid": hebzucht wordt niet beloond (er blijft immers niets over van teveel) en onmacht leidt niet tot gebrek (want wie weinig heeft komt niets tekort). Een economie gekenmerkt door zorgen en delen. Een economie waar je zelf helemaal niet slechter van wordt – want als je eenmaal hebt leren geven, zul je ontdekken dat je overvloedig terugkrijgt. Dat is de billijkheid, de eerlijkheid, de rechtvaardigheid waar het God om te doen is.

Zo bezien stemt Dankdag tot nadenken. Wat breng ik terecht

van die les in de economie van de eerlijkheid? Wat doen we als gemeente? Durven we elkaar aan te spreken op levensstijl? En, breder, durven we onder ogen te zien dat ook de andere problemen waar onze samenleving onder gebukt gaat niet buiten onszelf omgaan? Probleemwijken, etnische spanningen, eenzaamheid en een gebrek aan levensvervulling - de problemen kunnen niet alleen op het bordje van 'de regering' of 'de economie' worden geschoven. Wij zijn zelf ook deel van het probleem. Door ons denken. Ons doen. Ons laten. Ons spreken. Dankdag confronteert ons met de noodzaak om eens in de spiegel te kijken. Wie zijn we eigenlijk en hoe gedragen we ons?

Spiegel van waarden

Het Christelijk Ecologisch Netwerk (een club van 18 christelijke organisaties die zich inzetten voor duurzaamheid en gerechtigheid) stelde een "spiegel van waarden" op. In die spiegel zouden we de komende Dankdag – persoonlijk, maar ook in de bijbelkring, als wijk, of gemeentebreed – eens kunnen kijken*). Herkennen we de waarden die erin staan en vinden wij ze ook waarde-vol? Leven we ze voor aan onze kinderen en kleinkinderen? Of vinden we dat er wel wat op af te dingen valt, en waarom dan?

Hier komen ze:

1. Verwondering - over al wat leeft. En dan pas aan het werk om er ons voordeel mee te doen. Kennis is macht, maar verwondering is leven. Waar verwondering ontbreekt, zijn opvoeding en onderwijs al bij voorbaat mislukt.

2. Rust - in onze gestresste en hypermobiele samenleving. We hoeven niet overal altijd te kunnen komen om gelukkig te zijn.

Als we selectiever met onze mobiliteit omgaan, hebben we extra asfalt en groeiend vliegverkeer vast niet nodig. En: we moeten de natuurlijke ruimte in ons kleine landje niet volbouwen.

3. Gemeenschapszin - dus niet langs elkaar heen leven. Verantwoordelijkheid voor elkaar in wijk, kerk en clubs heeft meer effect op veiligheid dan meer blauw op straat.

4. Vertrouwen - niet op wetenschap, techniek en geld alsof die alle problemen kunnen oplossen, maar op de Schepper die al wat bestaat gemaakt heeft en de aarde aan ons beheer heeft toevertrouwd.

5. Respect – niet alleen voor mensen, maar ook voor de bodem waarop ons voedsel groeit, voor de eigen aard en het welzijn van dieren, en voor de boeren die daar hun werk van maken. Ook als ons dat als consument wat kost.

6. Zorgen en delen - met onze armere medemens en met de komende generaties. Aan egoïsme en materialisme gaan we kapot. Ook de toegenomen natuurrampen samenhangend met klimaatsverandering (door menselijke consumptie- en productiepatronen) maken ons dit duidelijk. We zullen ons moeten instellen op een samenleving waarin de materiële welvaart niet verder groeit - wat helemaal niet ten koste hoeft te gaan van het welzijn en een toename daarvan.

7. Duurzaamheid - in plaats van verspilling. Een daadkrachtige nationale inspanning is nodig van overheid, bedrijven en burgerorganisaties nodig om Nederland duurzamer te maken.

Ik heb er m'n handen best vol aan, aan deze zeven waarden. Net als trouwens – denk ik – het gemengde gezelschap van Wouter van Dieren (IMSA), Henk Jochemsen (Lindeboom Instituut), Bas Plaisier (SOW-kerken), Jan Pronk (oud-minister VROM), Wim Rietkerk (l'Abri) en Doekle Terpstra (CNV), die er allemaal hun adhesie aan hebben gegeven. Daarna werd deze waardenspiegel aan alle fractievoorzitters in de Tweede Kamer gestuurd en in dank ontvangen.

In het licht van 2 Korinthiërs 8 maar ook Micha 6, 8 hebben we hiermee goud in handen. Zulke waarden drukken een verschil uit dat de wereld kan veranderen.

Ik wens u een gezegende Dankdag.

Drs. Peter H. Siebe is bestuurslid van de Stichting Aardewerk en van het Christelijk Ecologisch Netwerk

*) Bij Time to Turn en Aardewerk is materiaal beschikbaar dat heel geschikt is voor Dankdag. O.a. uit het project Kerk op Groen. Bel 0343-524277 of mail [HYPERLINK "mailto:ttt@eanl.nl"](mailto:ttt@eanl.nl) ttt@eanl.nl of [HYPERLINK "mailto:info@aardewerk.org"](mailto:info@aardewerk.org) info@aardewerk.org

EEN IMPULS VOOR HET BIJBELONDERWIJS

G. Gelderblom

In tal van gezinnen met kinderen die het gereformeerd onderwijs bezoeken, klinkt geregeld de vraag: 'Heeft de juf vanmorgen nog uit de Bijbel verteld?' Niet dat daarover getwijfeld hoeft te worden, want verteld wordt er. Afhankelijk van de groep waarin een kind zit, wordt er doorgaans drie of vier keer per week een bijbelverhaal verteld. Naast de bijbelvertellingen werken veel gereformeerde scholen met aanvullend materiaal. Dat kunnen werkbladen zijn met vragen of teksten waar een leerling mee aan de slag kan. Omdat gereformeerde scholen het belangrijk vinden dat kinderen iets snel in de bijbel kunnen opzoeken en vanwege de waarde die gehecht wordt aan het memoriseren van bijbelteksten, zien we dat menige gereformeerde school in de hogere groepen nog steeds gebruik maakt van de boekjes 'Naam en Feit'. Deze boekjes zijn soms al zo lang gebruikt, dat ze met plakband bij elkaar gehouden worden. Andere scholen hebben zelf materiaal ontwikkeld of zijn daar mee bezig.

Gereformeerde scholen zijn eensgezind in hun keuze om de bijbelse boodschap door middel van vertellingen door te geven. Maar wanneer het gaat om verwerkingsmateriaal gaan de wegen uiteen en lijkt het soms ook wel een beetje alsof de tijd heeft stil gestaan.

Samenwerken

Om het Bijbelonderwijs een nieuwe impuls te geven, hebben scholen voor gereformeerd pri-

mair en speciaal onderwijs, het Gereformeerd Pedagogisch Centrum (GPC), de pabo van de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle en de besturenorganisatie Concent de handen ineen geslagen. Zij willen de uitdaging aangaan om landelijk samen te werken en zo te komen tot de ontwikkeling van een hedendaagse methode voor het vak Bijbelonderwijs. Om op een professionele wijze zo'n eigentijdse methode Bijbelonderwijs te ontwikkelen is het zaak samen te werken en zo verschillende initiatieven bij elkaar te brengen. Op verschillende plaatsen in het land zijn leerkrachten en soms ook ouders bezig met het samenstellen van verwerkingsmateriaal. De aanpak die voorgestaan wordt in het project Bijbelonderwijs moet ertoe leiden dat er een kwaliteitslag gemaakt wordt in het Bijbelonderwijs.

De afgelopen maanden zijn gebruikt om de plannen door te spreken met de bovenscholse directeurs van clusters voor gereformeerd primair onderwijs. De zogenaamde éénpitters (basisscholen die niet opgegaan zijn in een cluster) en scholen voor speciaal onderwijs zijn enkele weken geleden geïnformeerd over de plannen. Op dit moment zijn alle scholen geïnformeerd over de wijze waarop zij kunnen participeren in dit project.

Idealen

Omdat de vraag naar fris, eigentijds en goed doordacht materiaal het grootst is in hogere groepen,

zal er in eerste instantie materiaal gemaakt worden voor de groepen vijf tot en met acht. Wanneer het project succesvol blijkt te zijn, zullen er ook producten ontwikkeld worden voor de groepen één tot en met vier of voor andere identiteitsgevoelige vakken. En daarmee is tegelijk iets gezegd over de idealen van de samenwerkende scholen in het project Bijbelonderwijs: een continue bezinning op gang brengen over de wijze waarop de bijbelse boodschap zo goed mogelijk doorgegeven kan worden aan kinderen en dit direct omzetten in concrete producten. Dat betekent dat gereformeerde scholen door in dit project samen te werken een bepaald proces van bezinning en studie zullen doormaken. Deze bezinning willen zij koppelen aan het maken van materialen voor leerlingen. Onder andere om die reden start het ontwikkelwerk ook pas wanneer er dekking is voor ten minste 75 procent van de leerlingen die het gereformeerd basis- en speciaal basisonderwijs bevolken. Want samenwerken is een sleutelwoord in dit project. Bij het schrijven van dit artikel is er inmiddels dekking, voor 60 procent van de leerlingen in het gereformeerd onderwijs. Een aantal clusters van scholen moet nog een besluit nemen over de mogelijkheden om deel te nemen aan dit project. De verwachting is dat medio november de centrale directie van de Gereformeerde Hogeschool groen licht kan geven voor de voortgang van het project. Daarnaast wil de stuurgroep van

het project op zoek gaan naar christelijke scholen waarvan verwacht mag worden dat ze geïnteresseerd zullen zijn in dit initiatief. Ook dat heeft iets met idealen te maken.

Professionele aanpak

De norm van 75 procent is ook noodzakelijk om tot een professionele aanpak te kunnen komen. Het ontwikkelen van educatief materiaal dat aan hoge kwaliteitseisen voldoet, is een kostbare zaak. Gezien de omvang van de markt is het project Bijbelonderwijs commercieel gezien een hachelijk avontuur. Vanwege de hoge eisen die we zowel inhoudelijk als qua vormgeving willen stellen aan het materiaal en vanwege de omvang van de markt is het zaak dat we hier met elkaar voor gaan. Vandaar dat de stuurgroep de norm van 75 procent heeft gesteld.

Het materiaal wordt ontwikkeld door een team van ontwikkelaars die stuk voor stuk midden in de praktijk staan. Leerkrachten met ervaring in het onderwijs. Het materiaal dat zij gaan ontwikkelen, wordt in verschillende gespreksrondes bijgeschaafd en verbeterd. Vervolgens zal een aantal scholen als experimenteeschool fungeren en het materiaal uitproberen in de praktijk. Op basis van deze gebruikerservaringen kan het materiaal in eindredactie worden genomen en worden uitgegeven.

Voordat de auteurs overigens met het schrijven van lessen beginnen, zullen zij de contouren van de methode helder moeten krijgen. Daarvoor zijn de resultaten beschikbaar van een onlangs gehouden marktonderzoek onder (locatie)directeuren en leerkrachten. Behalve dat dit marktonderzoek in kaart moest brengen hoe groot de behoefte is aan nieuw materiaal, zijn vooral ook de wensen van toekomstige

gebruikers geïnventariseerd. Aan welke criteria moet volgens gereformeerde leerkrachten een hedendaagse methode Bijbelonderwijs voldoen? Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek zal eerst het concept van de methode geschreven worden. In dit conceptplan zijn de onderwijskundige uitgangspunten geformuleerd. Daarnaast zal per leerjaar aangegeven worden welke leerstof en werkvormen aan de orde komen. Nadat dit conceptplan is besproken met onderwijsgespreksgroepen, (locatie)directeuren en boven-schoolse directeuren, kunnen de auteurs met de vulling van de eigenlijke lessen beginnen.

Onderwijskundige uitgangspunten

De plannen voor een nieuwe methode Bijbelonderwijs hebben ertoe geleid dat de afgelopen maanden overal in het land gesprekken gevoerd zijn om wat goed Bijbelonderwijs zou moeten zijn. De resultaten van deze gesprekken worden verwerkt in een projectnota en het bijbehorende werkplan waarin alle uitgangspunten rond de te ontwikkelen materialen vastgelegd worden. Hoewel het duidelijk zal zijn dat het onmogelijk is om een methode te maken die aan de wensen van iedereen zal voldoen, lijken er toch een aantal items naar voren te komen die breed gedragen worden. We noemen er enkele:

- op gereformeerde scholen voor primair onderwijs staan bij het vak Bijbelonderwijs de bijbelvertellingen centraal;
- nieuwe materialen mogen de vertellingen niet verdringen, maar moeten een vertelrooster volgen en een actieve verwerking bieden aanvullend op de vertellingen;
- gezin en kerk zouden betrokken moeten worden in het project;
- in ieder leerjaar zijn de christe-

lijke feesten (inclusief dankdag en biddag) vast onderdeel van het bijbelvertelrooster;

- in de methode is naast een kenniscomponent ook aandacht voor vormingsaspecten en de beleving.

Ouders

Kenmerkend voor het bijzonder onderwijs is de rol van de ouders. Ouders kunnen invloed uitoefenen door zitting te nemen in een bestuur of medezeggenschapsraad. Ouders kunnen ook invloed uitoefenen door vragen te stellen op de school van hun kind. Kortom: ouders kunnen meebeslissen aan de school van hun kinderen. Daarom is het ook leuk om in dit verband te melden dat het ook ouders waren die op een bijeenkomst in een wegrestaurant bij Apeldoorn besloten om te gaan samenwerken en dit project in gang te zetten.

Alle gereformeerde basisscholen en leerkrachten zijn bekend met dit project. Er is een marktonderzoek gehouden waaraan een zeer groot aantal leerkrachten en (locatie)directeuren heeft meegedaan. Ook verschijnen er geregeld nieuwsbrieven waarin aan alle werkers in het gereformeerd onderwijs verslag gedaan wordt over de voortgang van het project.

Een aantal basisscholen hebben in hun schoolbrief ouders al iets verteld over dit initiatief. Wanneer u meer wilt weten over de rol van de school van uw kind bij dit project, dan kunt u gerust de leerkracht van uw kind of de (locatie)directeur van de school van uw kind daarover vragen. Zij kunnen u vast en zeker meer vertellen.

Gert Gelderblom is opleidingsdocent aan de pabo van de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle.

ISRAËL EN DE KERK OP DE WEG DER VERWACHTING

A. Noordegraaf

boekbespreking

Actualiteit

Er gaat geen dag voorbij of Israël en het Midden-Oosten krijgen aandacht in de media. De beelden over terreuraanslagen en vergeldingsacties, de politieke verwikkelingen en de vele tegenstrijdige visies doen je wanhopen aan het visioen van de vrede voor Jeruzalem.

De situatie van vandaag drukt je bovendien niet de neus op de vraag naar de bijbelse verwachting inzake de verhouding tussen Israël en de volken. Christenen reageren daar zeer verdeeld op. De uitersten worden gevormd door hen die al of niet met een heroep op de Schrift Israël en zijn politiek door dik en dun steunen en aan de andere kant de mensen die een pleidooi voeren voor de Palestijnen als de armen en verdrukten waar het in de bijbel over gaat, en die soms zeer ver gaan in hun **afwijzing van Israëls** handelwijze.

Daartussenin bevindt zich een grote groep die heen en weer geslingerd wordt tussen hun solidariteit met God's verbondsvolk, omdat ze te zeer gegrepen zijn door de kracht van Gods beloften om die op te geven, en hun aarzelingen met betrekking tot de huidige politieke koers die voor hun gevoel alle partijen schade herokkent. Het is in dat kader triest dat de officiële kerken die sinds de jaren 50 van de vorige eeuw voorop liepen in hun theologische bezinning aangaande de verwachting voor Israël, nu gekenmerkt worden door een zekere malaise. Er zijn jaren geweest dat met name in de Hervormde Kerk de vragen rond Israël levendig theologisch besproken werden, zoals door Miskotte, Van Ruler, Grolle en Gerssen. In enkele kerkgenootschappen kent men

tegen die achtergrond nog steeds een Israël-zondag, begin oktober. Maar het is merkbaar dat die aan betekenis inboet. Leven de vragen met betrekking tot Israëls toekomst nog?

In dit verband kondig ik met vreugde een publicatie aan die dit najaar zal verschijnen van de hand van de Apeldoornse hoogleraar, prof. dr. G.C. den Hertog. Hij schreef op verzoek van de Willem de Zwijgerstichting een brochure, getiteld *Gedeelde hoop: Israël en de kerk op de weg der verwachting*.

Den Hertog weet waar hij over schrijft. Meer dan eens lieft hij op een uiterst deskundige en invoe-lende wijze de zaak van Israëls verwachting aan de orde gesteld. Ook dit boekje getuigt van een grote kennis en helderheid in de vragen die hier aan de orde zijn.

Na een inleiding geeft hij allereerst een schets van de huidige situatie in de Protestantse Kerk in Nederland en van de benadering van de politieke vragen rond Israël. Mij trof daarin hoe hij laat zien dat de pendel zo maar ineens om kan slaan in de richting van een nauwelijks verborgen antisemitisme. De barometer is wat dat betreft aan heftige schommelingen onderhevig. En, zoals gezegd, van de kerken valt niet zo veel te horen. Niet alleen doet dit schade aan Israël en aan alle betrokkenen in het conflict rond land en volk. Het is ook schadelijk voor de kerk. Immers de vraag die het jodendom aan de kerk stelt is de vraag: Kerk, waar is uw verwachting?

Verwachting

Waar die vraag gehoord wordt, dwingt ze ons tot rekenschap inzake de hoop van Israël. Wat betekent die hoop? En vooral: wat

betekent de verwachting voor Israël en voor ons, christenen uit de volken, sinds de komst van Jezus Christus! Als we een tweewegen-leer afwijzen hoe kunnen we dan recht doen aan de onopgeefbare verbondenheid van Israël en de kerk? Den Hertog, legt zijn oor te luisteren bij Paulus, concreet bij Efeziërs 2:11-22 en de woorden van de apostel voor het Sanhedrin zoals Lucac ons die overlevert in Handelingen 23 en 26. De vrede tussen Israël en de volken ligt verankerd in de gekruisigde Christus, de Vorst van de Vrede. Den Hertog laat zien hoe Paulus met zijn joodse tijdgenoten, met name de Farizeeërs, de hoop deelt op de God van de hoop en de vervulling van de belofte aangaande het herstel voor Israël, de opstanding der doden, de verlossing van zijn volk. Paulus en de Farizeeërs delen het geloof in God die de doden levend maakt. Waar de wegen uiteengaan...dat is het punt van de opstanding van Jezus Christus uit de doden. Paulus laat het onbegrijpelijke van de afwijzing van de opgestane Christus door zijn volksenoten uitkomen. Hoe bestaat het dat mensen die dagelijks met het Achttiengebied God prijzen als de God die doden opwekt, de gekruisigde en opgestane Christus verwerpen!

Na deze bijbels-theologische overwegingen volgt in hoofdstuk 4 een aantal overwegingen over de achtergronden van het uiteengaan van kerk en synagoge in de eerste eeuwen, over de Middeleeuwen – met een prachtige passage over het altaarstuk in de Baafskathedraal in Gent 'De aanbidding van liet Lam' - en de eeuwen na de Reformatie.

De auteur laat zien dat hei wegvloeien van de verwachting voor Israël, versterkt door een anti-joods sentiment, niet hei enige is wat de geschiedenis kenmerkt. Er zijn toch ook de uitzonderingen die bleven uitzien naar Israëls herstel. Vooral het contact met levende joden voedde de hoop.

In de twintigste eeuw is het in ons land met name de Leidse hoogleraar K.H. Miskotte die aandacht vraagt voor de verhouding tussen kerk en jodendom. De opkomst van het nationaal – socialisme brengt Miskotte tot de overtuiging dat juist in het nazidom er sprake is van een gesloten cirkel waarin voor de levende God en voor het volk van deze God geen plaats is. Tegelijk laat Den Hertog, zien hoe er bij Miskotte geen sprake van is dat het fundamentele onderscheid tussen jodendom en kerk verdoezeld wordt. Verkiezing en genade blijven bij hem van beslissende betekenis als we spreken over Gods weg met Israël en de kerk.

Tegengestelde posities

Als het gaat over de weg van de verwachting en over het duiden van Israëls situatie in het licht van de Schrift, kun je om *Christenen voor Israël* niet heen. Den Hertog is overtuigd van de liefde die er bij deze 'christen-zionisten' (blz.35) is voor het concrete Israël. Tegelijk stelt hij scherpe vragen. Ze raken vooral de politieke duiding en de wijze waarop in dat kader de profetieën gelezen worden? Welke eindtijdvisie beheerst het spreken van *Christenen voor Israël*? Kun je zo door dik en dun achter Israëls politiek gaan staan en achter de claim op het land zonder te vragen wat het betekent dat rille beloften van God in Christus ja zijn?

En hij houdt hun en ons de opmerking van Miskotte voor die reeds in 1950 de tendens signaleerde dat bij sommigen het geloof dat de Heilige Schrift Gods Woord is vervangen dreigt te worden door het geloof dat Israël Gods volk is. 'De

vraag is vandaag niet: wat dunk u van de Christus? maar: Hoe stelt u zich op in het conflict rond de staat Israël?' aldus Den Hertog (36-37). T-lt luistert hier nauw. Hoe lezen en vertolken we de Schrift? Dat geldt ieder die nadenkt over de weg van God met Israël en het tijdsgebeuren daarin een plaats zoekt te geven. In de vragen rond volk, land, staat krijg'n discussies al snel een emotionele lading, waarbij niet zelden over en wees de trouw aan de Schrift in twijfel wordt getrokken. Den Hertog probeert de vragen op een theologisch niveau te tillen en zo de discussie te verhelderen. Het is te Ropen dat de indringende vragen die hij stelt op een goede manier worden opgepakt en dat men onderkent hoe zeer zijn vragen juist worden ingegeven door de verbondenheid met Israël.

Uiteraard kan in een brochure anno 2003 ook de visie van A. van de Beek in diens boek *De kring om de Messias* niet onbesproken blijven. Den Hertog gaat er met sympathie en respect op in, maar is toch van mening dat Van de Beek te kort doet aan de kracht van Christus' opstanding in de geschiedenis en daarmee ook te weinig zegt over de betekenis van de terugkeer naar het land in het licht van Gods voortgaand handelen in de geschiedenis. Van de Beek neemt een positie in die in vele opzichten tegengesteld is aan *Christenen voor Israël*. Dat geeft naar alle kanten te denken. We tekenen er wel bij aan dat hoe verschillend de posities ook zijn, beiden overtuigd zijn van de betekenis van Israël in Gods heilshandelen. Dat een vervangingstheologie ons in het slop voert, wordt gelukkig her en der erkend.

Pelen in de verwachting

Het zal de lezer niet ontgaan dat bezinning op de weg van God met Israël ons in het harnas brengt van de christelijke theologie en de vertolking van de Schrift. En dan denk ik

ook aan de leesregels met betrekking tot de uitleg. Reslissend is voor de christelijke gemeente het getuigenis aangaande Jezus Christus, in Wie God zijn beloften vervult. De gemeenschappelijke hoop ligt in Hem verankerd. Wie de verwachting beperkt tot de kerk als het nieuwe Israël verspert zichzelf de weg tot een bijbels verslaan van de hoop. Wie een tweewegen - leer voorstaat doet tekort aan de beslissende heikenis van het werk van Christus en het geloof in Hem. In dit verband pleit de schrijver er voor om zorgvuldig te luisteren naar Paulus' appellerende boodschap in Romeinen 11. De weg die God gaat met zijn volk en de volken is geen vrijblijvend schouwspel. We hebben ons in ons handelen te richten op Gods komend koninkrijk, zoals Paulus zelf zich geroepen wist als getuige in dienst van de Messias van Israël. Ten dienste van zijn volk.

De vragen die we stellen aan het adres van Israël raken direct aan ons eigen belijden. Wat betekent het voor onze houding jegens Israël dat we Jezus Christus belijden als de Messias van Israël in en door wie we geroepen worden tot een leven uit de hoop, waarin we uitzien naar de dag waarop al Gods beloften voor Israël en de volken in vervulling gaan?

Ik hoop dat de brochure van Den Hertog de aandacht zal krijgen die het boekje verdient. In kort bestek komt veel aan de orde. Het helpt om in dit ingewikkelde net van vragen ons te oriënteren. Het boekje is ook zeer geschikt voor gesprek en bezinning binnen bijbelstudiegroepen en gesprekskringen. Het is te bestellen bij de Willem de Zwijgerstichting, Postbus 40082, 7504 Enschede (e-mail: wdzst@hetnet.nl.)

Dr. A. Noordegraaf was universitair docent praktische theologie aan de rijksuniversiteit te Utrecht.

Kerkdienst vanuit Rovno, Oekraïne op TV, 2 november 2003

Tot 1991 was de Oekraïne een deelrepubliek van de Sovjet-Unie. Na de onafhankelijkheid hoopte men op verbetering, maar helaas zijn er nog steeds grote economische problemen. Vanuit de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt in Nederland is er **contact** met de Oekraïense Evangelische Gereformeerde Kerken (OEGK). Twee Nederlandse zendingswerkers werken samen met de kerken in de Oekraïne. Ds. Jos Colijn geeft les aan toekomstige voorgangers van deze kerken. Sinds begin september wonen ds. Cor Harryvan met zijn gezin in Kiev. Hij gaat kerkelijk opbouwwerk doen en ondersteuning geven aan de Oekraïense kerken. De Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt in de provincies Gelderland en Flevoland ondersteunen dit werk.

In de televisie-uitzending ziet u een portret van de eerste schreden van ds. Cor Harryvan in Kiev. Op dit moment zoekt hij de weg in de grote miljoenenstad, volgt hij taallessen en legt hij contacten met **voorgangers** van de lokale kerken. Het is de bedoeling dat hij vooral de predikanten en gemeenten zal gaan coachen en trainen in hun missionaire taak. Op het theologisch seminarie, sinds 2000 ontstaan uit een samenwerkingsverband van de **Presbyteriaanse** kerken uit Amerika en de OEGK, ontmoeten wij ds. Jos Colijn. Hij werkt als studiecoördinator en docent aan het seminarie. Inmiddels volgen ruim 40 studenten daar een theologische opleiding.

De kerkdienst komt uit Rovno, een grote stad ruim 300 km ten westen van Kiev. De kerkelijke

gemeente in Rovno beschikt over een eigen kerkgebouw; voorganger in deze gemeente is de 92-jarige predikant Philemon Semeniuk die in de tv-dienst als liturg optreedt. De verkondiging wordt verzorgd door ds. Wasja Pilipenko. Hij preekt n.a.v. Mattheus 13 waar Jezus vertelt waar het Hemelse Koninkrijk op lijkt. Muzikaal wordt meegewerkt door het kerkkoor van de gemeente en een kinderkoor o.l.v. Yuri Stasjuk.

De kerkdienst wordt afgesloten met lied 181 uit het liedboek van de Oekraïense kerken. Dit is een gebed voor het land dat door vele Oekraïense kerkengangers wekelijks wordt uitgesproken.

De Wilde Ganzen vliegen na afloop van de uitzending voor de renovatie van een sportzaal in Stepan, een provincie stadje in de Oekraïne. De plaatselijke sportzaal wordt o.a. gebruikt voor de naschoolse opvang. ZvK zendt de dienst uit op zondag 2 november om 11.00 uur via Nederland 1. Na afloop van de uitzending kunt u per telefoon napraten met een nazorgteam, via 035 - 6727373 of via www.zvk.nl.

De tekst van de preek is verkrijgbaar bij Stichting ZvK, Postbus 94, 1200 AB Hilversum, tel. 035-6727373, onder vermelding van de datum van de dienst. Op dit adres kunt u ook geluidscassettes en videobanden bestellen.

Kerkdienst van de Gereformeerde Kerk in Sauwerd in teken van Dankdag

**woensdag 5 november,
radio 747AM, 20.00 uur**

In veel kerken wordt op 5 november de Dankdag voor gewas en arbeid gevierd. Dan wordt God gedankt voor **wat** Hij geeft. Het land bracht oogst op en onze handen en hoofden hebben kunnen werken. In de kerkdienst via de radio op woensdag 5 november wordt stilgestaan bij dit danken. Het thema van de kerkdienst is 'Danken met **open** ogen'. Is danken nog wel reëel? Kunnen wij anno 2003 de ogen sluiten voor de slechte economische situatie, voor misoogst en persoonlijk verdriet in het leven van mensen? **Als** je **dát** zou doen, dank je met gesloten ogen. In de Bijbel leert Prediker om te danken met open ogen. Een open oog voor de realiteit van ploeteren, zorgen of verdriet, zorgt voor een open oog voor het goede en mooie dat God geeft.

De voorganger in de dienst is ds. J.M. Oldenhuis. In de kerkdienst is ook het koor van de gemeente te beluisteren. Verder werken mee Silvia Burema op bariton en Nienke Oldenhuis op piano. Zondtijd voor Kerken zendt de dienst vanuit Sauwerd uit op woensdag 5 november om 20.00 uur via 747AM. Na afloop van de uitzending kan er per telefoon nagepraat worden met leden van de Gereformeerde Kerk in Sauwerd via telefoonnummer 035-6727373. Via dit nummer, of via www.zvk.nl is de tekst van de preek te bestellen, evenals geluidscassettes. Per post bestellen kan ook, bij Stichting Zondtijd voor Kerken. Postbus 94, 1200 AB Hilversum.